

Антоніна ЯРУЧИК

*Кандидат філософських наук, доцент,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна
A_Yaruchyk@ukr.net*

ФІЛОСОФІЯ ІГОРЯ КОЗЛОВСЬКОГО У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ТРАДИЦІЇ

У ХХІ столітті, яке позначене кризою гуманізму та поверненням радикальних форм тоталітарного насилля, постать Ігоря Козловського постає не лише як символ громадянської мужності, а й як фундатор унікальної «філософії дії». Його досвід перебування у полоні став не лише біографічним фактом, а екзистенційним майданчиком для випробування фундаментальних категорій людського буття: свободи, віри та гідності. Сьогодні, коли українське суспільство перебуває у стані колективного іспиту війною, звернення до спадщини Козловського є критично необхідним для формування стратегій національної та особистої стійкості.

Досвід Ігоря Козловського дозволяє переосмислити ключові дискурси сучасної європейської філософії, переводячи їх із площини теорій у площину радикальної екзистенційної практики. Філософська рефлексія Козловського вступає у плідний діалог із концепціями провідних мислителів сучасності. Вона реалізує «етику відповідальності» Еммануеля Левінаса через конкретні акти любові до «Іншого» в умовах абсурду та жорстокості, доповнює «етику автентичності» Шарля Тейлора практичним досвідом збереження самості та спростовує песимізм «голового життя» Дж. Агамбена [4; 5; 6].

Для одного з найвидатніших етиків ХХ століття, Еммануеля Левінаса, сенс буття полягає у «відповідальності за Іншого». Левінас стверджував, що людське «Я» актуалізується лише у спогляданні Обличчя іншої людини, яке транслює безмовний заклик до небайдужості [4]. Перебуваючи в полоні, Ігор Козловський перевів цю теоретичну тезу у площину безпосереднього чину. Його стратегія виживання будувалася не на егоцентризмі, а на онтологічній турботі про співкамерників: через інтелектуальні діалоги, лекції та духовну підтримку. В умовах, де система прагне нівелювати особистість, акт турботи про Іншого стає найвищим маніфестом суб'єктності. Мислитель на власному досвіді переконався, що допомогти у таких ситуаціях можна лише «...розмовляючи з душею іншої людини, з її внутрішнім світом» [2, с.84].

Канадський філософ Шарль Тейлор у своїй праці «Етика автентичності» описує сучасну людину як таку, що шукає свій «справжній голос» серед шуму масової культури. Суб'єктність для Тейлора – це здатність бути вірним

власному способу буття [5]. У антропологічних розмислах І. Козловський стверджує, що автентичність є можливою навіть у тотальному вакуумі прав і свобод. Його «Людина Світла» – це і є автентичний суб'єкт, який відмовляється приймати нав'язану роль «жертви» або «ворога» [3]. Вибудовуючи навколо себе свої «зони безпеки» завдяки інтелектуальній саморефлексії, він демонструє те, що Тейлор називає «діалогічною природою самості», – тобто ми стаємо собою через спілкування з вищими смислами, культурою та історією, які неможливо ув'язнити.

Італійський мислитель Джорджо Агамбен у праці «Homo Sacer» описує жахливий стан людини, яку влада зводить до рівня «голого життя» (*zoē*) – біологічного існування без жодних прав, яке можна знищити безкарно [6]. Саме на це була спрямована система катувань, через яку пройшов Козловський. Його філософія є практичним спростуванням песимізму Агамбена. Козловський продемонстрував, що «голе життя» не є онтологічною межею суб'єктивності. Через акт внутрішньої свободи людина здатна повернути собі політичний та духовний вимір (*bios*), навіть залишаючись у кайданах. «Гідність – це якість зрілої людини. У неї є самоповага, і повага до світу. Є елементи свободи, й відповідальність за своє життя і за життя людей поруч», – вважає мислитель [2, с.39].

У трактуванні І. Козловського гідність постає як форма екзистенційного опору біополітиці, де внутрішня сила особистості переважає механізми державного придушення. Його концепція екзистенційного інтелекту визначає резильєнтність як здатність особистості свідомо оперувати сенсами в точці «перехрестя» – моменті граничної невизначеності. Козловський акцентує, що суб'єктність є головним опертям свободи: ворог спроможний захопити фізичний простір, але він безсилий перед часом і сенсами того, хто відмовляється стати об'єктом. Філософ переконує: «...людське покликання – наповнити світ свого існування людським виміром. А людський вимір прямо пов'язаний із нашою екзистенцією, з нашим внутрішнім зростанням» [2, с.13-14]. Мислитель розглядає інтелект як спроможність розуму ставити екзистенційні запитання та віднаходити відповіді, що підтверджують не випадковість і навіть «месійність» людського буття. Згідно з Козловським, «екзистенційний інтелект – це здатність людини використовувати інтуїцію, мислення та метапізнання, ставити питання і шукати на них відповіді, щоби зрозуміти сенс людського існування» [2, с.51].

Якщо класична європейська інтелектуальна традиція здебільшого схильна трактувати гідність як статичну етичну категорію, то в лещатах «граничних ситуацій» Карла Ясперса чи в умовах «голого життя» Джорджо Агамбена така теоретизація часто виявляє свою беззахисність. Ігор Козловський натомість

деконструює гідність як зовнішню даність, пропонуючи натомість розуміння її як безперервного, динамічного чину відновлення суб'єктності. Його екзистенційна позиція переконливо доводить: людина зберігає за собою статус автора власної долі навіть у вакуумі фізичної несвободи.

Ігор Козловський постає не лише як постать історичного масштабу, а як живий доказ здатності духу до трансценденції. Запропонована ним концепція екзистенційного інтелекту постає не як абстрактна теоретична модель, а як дієвий антропологічний проект, що втілює ідеал цілісної особистості в умовах граничних випробувань. Це філософія, що не шукає відповідей у зовнішніх системах, а знаходить точку опори у внутрішній вертикалі духу, здатної протистояти будь-яким деструктивним викликам сучасності. Ігор Козловський залишив нам проект Людини, чия внутрішня свобода перевершує будь-яку зовнішню детермінацію буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козловський І. А. Гідність – це правдивість. Київ : Дух і Літера, 2025. 208 с.
2. Козловський І. А. Людина на перехресті. Роздуми про екзистенційний інтелект. Київ : Колесо Життя, 2024. 120 с.
3. Козловський І. А. Стратегія людини: від думок до дії. Київ : Колесо життя, 2024. 180 с.
4. Левінас Е. Між нами. Досвіди мислення про іншого / пер. з франц. Київ : Дух і Літера, 2007. 292 с.
5. Тейлор Ч. Етика автентичності / пер. з англ. Київ : Дух і Літера, 2002. 128 с.
6. Agamben G. State of Exception / trans. by K. Attell. Chicago : University of Chicago Press, 2005. 95 p

Галина ПОПЕРЕЧНА

*Кандидат філософських наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
Імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
poperechna.h.a.1982@gmail.com*

ОЦІНКА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН В ТВОРЧОСТІ ДМИТРА ДОНЦОВА

Підступна і людиноненависницька війна Росії проти України розпочалася не випадково. Її корені криються в глибині декількох століть, по-суті від підписання березневих статей Богданом Хмельницьким. Однією з її головних причин є ментальна протилежність українців і росіян. Це дуже чітко збагнули свого часу представники Кирило-Мефодіївського товариства, результатом чого стала «Хутірська філософія і віддалена від світу поезія» П. Куліша, «Дві руські